

nak”, a frazeológia legfőbb elméleti tudni-valóinak itt azonban tömör összefoglalója áll előttünk. A szólások tudományos kutatásának jelenlegi állására irányítja figyelmünket. Ezért fejtegeti Bárdosi bevezetője (s a jól szelektált bibliográfiai anyag) e sajátos fogalomrendszer tartalmi/formai elemezhetőségében az osztályozás, az eredet alcsoportjait. Az elemkészlet és a szerkezeti viszonyok összességéhez persze még jónéhány iránytű hozzárendelhető lenne. Többek között: a nyelven kívüli valóságdarabokból, azaz a denotátumból kirajzolódó állapotok, illetve folyamatok konkrét tartalmi állomásaira figyelmeztetve. Így erősödik fel a nyelvhasználóban, a szólásokkal magától értetődően bizottsággal-szívesen élő kommunikátorban az a képesség (is), hogy a felszínen észlelt nyelvi köntös mögé/alá lásson, netán kukucskáljon...

Nem mindig kiszámíthatók a megfeleltetések. Mást és/vagy másképpen láttat ez a nem-tulajdonképpeni oszcilláció. Ám a jelölt és a jelölő kapcsolatában az embercentrikus szemlélet, az ember és környezete a tagadhatatlanul domináló erő. Biológiai-fiziológiai „tünetek” tükrözik lelkiállapotunkat, árulkodnak pillanatnyi lelkiállapotunkról. Hevenyészett statisztikámból kiderül, hogy az idiómák leggyakoribb szereplői közt ott lesznek a testrészek (fej, fog, fül, kéz, láb, szem stb.), a háziállatok, használati eszközök; konkrétágukban és átvitt értelemben egyaránt.

Helyesen tette a szerző, hogy a kötet címében megadott ‘szótár’ műfajának szokásos abécérendjétől eltekintve a tematikus csoportosítást választotta. „Nagy munkát vállal magára...” Hiszen akár önkényességgel lenne vádolható, szerencsére azonban erudíciója és nyelvészi érzékenysége megóvta ettől a csapdától. Éppen a jóval informatívabb, a teauruszokat követő megoldást tartom a mű egyik legnagyobb erősségének. A 25 fejezet az ember külsejét, viselkedését, viszonyait és kapcsolatait, a világban elfoglalt helyét jelölő szólások mentén nyújtja a mintegy ezer címszót. Jól el lehet

igazodni bennük, segítik ezt a betűrendes tárgymutatók: kulcsfogalmak, magyar és francia szólások listái, valamint a tanulási folyamat kínálta visszakeresési gyakorlatok és feladatok.

Érdemes lett volna esetleg (valamely nyomdatechnikai eszközzel) azt a mintegy tíz százaléknyi szólást kiemelni, amelyek az adott francia fordulat pontos magyar megfelelői. Az csak természetes, hogy a kiadványban alig akad sajtóhiba. Kevés a szokatlan, mesterkéltnak ható megoldás, szellemesek és bátrak, álszemérem nélküliek a stiláris ötletek.

A recenzió összefoglaló summája: forgassák a művet örömmel és haszonnal olvasói, használói. Okosodjanak belőle. (Én is sokat tanultam-tanulok mind egészéből, mind részleteiből.)

Mikó Pálné

Kinga Klaudy – János Kohn (szerk.)

TRANSFERRE NECESSE EST

Proceedings of the 2nd International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting. 5-7 September 1996, Budapest, Hungary

Scholastica, Budapest, 1997, 570 p.

Ez a gyűjteményes kötet annak a háromnapos nemzetközi konferenciának az anyagát tartalmazza, amelyet „Transferre necesse est” címmel rendeztek az ELTÉ-n 1996 szeptemberében. (Ez egyébként már a második, ilyen címmel megrendezett konferencia, az elsőre 1992 novemberében került sor Szombathelyen.) Ezen a második TNE-konferencián negyven országból mintegy 400 szakember vett részt, hogy megvitassa a fordítás- és tolmácsoláselmélet legfontosabb problémáit, számot adjon kutatási

eredményeiről, kicserélje oktatási tapasztalatait. Tíz szekcióban mintegy 200 előadás hangzott el, közülük 82-nek az angol nyelvű írásos változatát olvashatjuk a kötetben.

A könyv a tartalomjegyzékkel és a rövid szerkesztői bevezetővel kezdődik és az előadók betűrendes felsorolásával végződik. Az üdvözlő- és megnyitóbeszéd (17–24) után a plenáris üléseken elhangzott előadások leírt változata következik (27–66); ez utóbbiak szerzői – Mary Snell-Hornby, Eugène Nida, Daniel Gile, José Lambert, Peter Newmark és Geoffrey Kingscott – ma a fordítástudomány legismertebb képviselői (talán egyedül Gideon Toury hiányzik a sorból). A kötet legnagyobb részét természetesen a tíz szekcióban elhangzott előadások szövege teszi ki. A konferencia átfogó jellegét híven tükrözi az egyes szekciók elnevezése: az előadásokat a szerkesztők olyan nagy témakörök szerint csoportosították, mint felkészülés az európai integrációra, kulturális eltérések, a szakfordítás problémái, tolmácsolás és média, a fordítás- és tolmácsoláselmélet jelenlegi helyzete, nyelvészeti aspektusai, a fordítás és tolmácsolás tanítása (módszertani problémái), műfordítás, fordítás és technológia stb. A legtöbb előadás a fordítás és tolmácsolás mai helyzete, tanítási problémái, valamint a műfordítás című szekcióban hangzott el (összesen 54 előadás a 82-ből).

Az előadók nevének és az előadások címének felsorolására itt nincs mód (igazságtalan is volna bármelyiket kiemelni), ehelyett inkább néhány olyan általános tendenciát, főbb kutatási irányvonalat említenék meg, amelyek a kötet írásait olvasgatva kirajzolódnak.

A *fordítás* szó generikus terminusa egy sor, egymáshoz nagyon hasonlító, de ugyanakkor meglehetősen el is térő és hihetetlenül szerteágazó tevékenységformának. Fordítás/tolmácsolás nagyon sokféle van (mint ahogy a róla szóló diszkurzus is nagyon sokféle, ezt szépen bizonyítják a kötet írásai és főleg az egyes írások után közölt szakirodalom), de van *valami közös* bennük, és ez

a közös valami nagyon sokféle szempontból közelíthető meg. A már hagyományosnak mondható nyelvészeti, szemiotikai, hermeneutikai, szövegtani, esztétikai stb. megközelítések mellett felbukkannak a modern kor (a korszerű csúcstechnológia világméretű elterjedése, az európai integráció felgyorsulása stb.) által diktált megközelítésformák is. Öröndetes, hogy kezd kialakulni és egyre elfogadottabbá válni az a fogalmi-terminológiai apparátus és nyelvezet, amelynek segítségével a fordítás(i) tevékenység) problémái tematizálhatók és konceptualizálhatók. A fordítás(i) tevékenység) legfőbb akadályát ma már nem annyira a nyelvi eltérések képezik, mint inkább a sokszor csak nagyon nehezen áthidalható, az egyes nyelvhasználó közösségekre jellemző *szociokulturális, mentalitásbeli és pragmatikai sajátosságok*. A fordítás *alapvetően és egyre inkább kulturaközi kommunikáció*. Ami a *módszert* illeti: úgy tűnik, ma már nem annyira az általános, nagy horderejű elméleti kérdések érdeklik a fordításelmélet (és gyakorlat) szakembereit, hanem azoknak a – konkrét fordítási gyakorlat által felvetett – részproblémáknak az elemzése, amelyek megoldási kísérletei nyomán megszülethet a *traduktológia* mögül mindaddig olyannyira hiányzó *traduktográfia*. Ez a traduktográfia azért lenne szükséges, mert így a *traduktológia* (a fordításnak a fordítási gyakorlatból kiinduló és arra reflektáló „elmélete”) nem a „levegőben” lógna és nem válna dogmává vagy terméketlen metateóriává, hanem teorémáit erre a traduktográfiai leírásra építhetné rá. Másrészt ebből a leírásból indulhatna ki egy, a mainál sokkal megalapozottabb és árnyaltabb *diszkurzív fordításkritika*.

A fordítás szerepe az ezredfordulón – ahogyan a modern elektronikus információhordozók egyre jobban elterjednek és hazánk csatlakozik az európai integrációs szervezetekhez – minden eddiginél jobban felértékelődik. Hogy elnyerje méltó helyét a társadalomtudományok között, ahhoz nagy szükség van arra, hogy a szakemberek

időről időre összegyűljenek és megvitatásuk tudományuk jelenlegi helyzetét, kijelölik a kutatás és az oktatás főbb irányait. Ebben a munkában jelentős állomás ez a gyűjteményes kötet, amely fontos hozzájárulás a fordítástudomány mai – rendkívül színes – képeinek, jelenlegi helyzetének megismeréséhez, és amely egyaránt számot tarthat a fordítással foglalkozó szakemberek, nyelvészek, irodalomtörténészek, idegen nyelv-szakos egyetemi hallgatók és a gyakorló fordítók érdeklődésére.

Albert Sándor

Kiss György (szerk.)

Kétnyelvűség a nyelvvizsgáztatásban

**Az 1997. május 30–31-én
megtartott jubileumi konferencia
előadásai. 1967–1997.**

ITK, Budapest, 1997

Az ELTE Idegennyelvi Továbbképző Központ gondozásában megjelent ünnepi kiadvány az ITK (Rigó utca) 30 éves fennállására rendezett konferencia előadásait tartalmazza.

A többnyelvű (magyar, angol, német, francia, spanyol, orosz) kötet az ITK három évtizedes munkájának tapasztalatait foglalja össze a nyelvtanulás és nyelvtanítás elmélete és gyakorlata sorozatos átalakulásainak figyelembevételével. E tanulmányok szerzői a hazai nyelvvizsgáztatás legfontosabb igényét fogalmazzák meg: „tükröt kívánnak tartani a hazai nyelvtanulók, nyelvtanárok, tankönyvírók, módszertani kutatók és oktatáspolitikusok elé ... azért, hogy a kor támasztotta szükségletek kielégítésére alkalmas nyelvi ismereteket mind pontosabban meghatározzák, értékeljék, elsajátításukat serkentsék” (p. 5.). Az 1997-es tudományos ülészak fő témájaként a rendezők azokat a kommunikációs helyzeteket jelölték meg, melyekben a nyelvtanuló, a nyelvet használó nem kerülheti meg a kétnyelvűséget.

A két- és soknyelvűség elvéhez megalkulásának pillanatától ragaszkodó intézmény évfordulójának alkalmából számos hazai és külföldi kutató plenáris előadása gondolatébresztő bevezetésként szolgált az öt szekció munkájához: az angol, német, francia, spanyol és a szláv, valamint a Magyarországon ritkán használt nyelvek területén végzett legújabb kutatások eredményeinek ismertetéséhez.

A jelenlegi vizsgatípusok országonkénti bemutatását Gáborján Lászlóné kezdi: „Az ITK 30 éve” (7–11) címmel az elmúlt évtizedekben megtett útról, az idegen nyelvi mérés, értékelés és vizsgamódszertan változásairól, hatékonyabbá tételéről számol be. Felsorakoztatott adatai jól szemléltetik az állami nyelvvizsgák és az idegen nyelvek iránti növekvő érdeklődést, illetve a felhasználói igények mind pontosabb kielégítését, valamint a nyelvtanítás módszertani fejlődését: 1967-ben 5591 vizsgázót regisztráltak 6 nyelvből, s az intézet 15 tanárt foglalkoztatott, míg 1997-re 104 000-re nőtt a vizsgázók száma, a választható nyelveké 52-re, s a 720 vizsgázató tanárból 40 volt főállású. A kétnyelvűség témakörét az előadó a standardizált külföldi nyelvvizsgák honosíttatása kapcsán érinti, melyre az ITK 1990 óta jogosult. Az elemzések egyetlen megkülönböztető jegyet találtak a vizsgarendszerek összehasonlításakor: Magyarországon a nyelvvizsgák (a beszéden, értésen, íráson, olvasáson kívül) egy ötödik készséget is mérnek, az anyanyelvről idegen nyelvre, illetve az idegen nyelvről magyarra történő közvetítő készséget, mely e háromnapos konferencia központi témájává vált.

Sybilie Bolton a Goethe Intézet német mint idegen nyelv vizsgatípusait írja le „Die Festlegung von Prüfungsinhalten” (A vizsgatartalmak meghatározása, 12–18) című tanulmányában. E vizsgák mindegyike egy nyelvű, ugyanis alkotóik kételkednek abban, hogy alap- és középfokon egy nyelvtanuló gyakran kerülne olyan valós szituációba, mely a szó szerinti fordítás készségét követeli meg. Elképzelhetőbb az a helyzet,